

Kunnskapsdepartementet
Opplæringsavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Ref:
200806239

Vår ref:
08/3906 - 008

Saksbeh.:
Anne Løken 2245 3002

Dato:
22. januar 2009

HØRING – NOU 2008: 18 FAGOPPLÆRING FOR FRAMTIDA – INNSTILLING FRA UTVALGET FOR FAG- OG YRKESOPPLÆRINGEN (KARLSENUTVALGET)

Vi viser til brev av 27. oktober 2008, der departementet ber om uttalelser til NOU 2008: 18 *Fagopplæring for framtida* – innstilling fra utvalget for fag- og yrkesopplæringen (Karlsenutvalget).

For bl.a. å sikre et best mulig grunnlag for oppfølgingsarbeidet ber departementet høringsinstansene om å uttale seg om åtte nærmere angitte områder som langt på vei følger inndelingen av tiltakskapitlet (kap. 6) i utredningen. For øvrig inviteres høringsinstansene til å kommentere alle de 81 forslagene fra utvalget.

For Høgskolen i Oslo (HiO) har det verken vært mulig eller aktuelt å gå nærmere inn på de mange forslagene og problemstillingene som reises. Våre kommentarer følger inndelingen i de nevnte åtte problemområdene i departementets høringsbrev, men vi kommenterer kun de av områdene og utvalgets forslag til tiltak som vurderes som særlig aktuelle for høgre utdanning og forskning.

Til område 1) Bedre gjennomføringen i videregående opplæring, jf. utredningens kap. 6.3

Til kap. 6.3.2 og 6.3.7 (Yrkesretting):

Utvalget foreslår bl.a.:

- *at det utvikles fagdidaktiske kurs i yrkesretting for lærere som underviser i fellesfag og programfag i yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Disse lærerne bør ha både rett og plikt til å delta i slik etterutdanning*

HiO støtter forslaget, som for øvrig må sees i sammenheng med utvalgets forslag til tiltak for å rekruttere yrkesfaglærere og styrke deres kompetanse, jf. våre kommentarer (ndf.) til område 6 og utredningens kap. 6.7.

Til kap. 6.3.5 og 6.3.7 (Tilgang til læreplasser):

Utvalget foreslår bl.a.:

- *at staten tar initiativ overfor alle aktuelle parter for å vurdere å inngå en ny samfunnskontrakt om forpliktelser til å opprette læreplasser*
- *at de sentrale myndighetene utarbeider en strategi for læreplasser i statlige og kommunale virksomheter. Strategien må omhandle forpliktelser, støttetiltak, veiledning, erfaringsspredning,*

måltall og oppfølging av måloppnåelse. Tilsvarende strategi utarbeides for læreplaner i regionale helseforetak

- *å pålegge fylkeskommunene å tilby plasser til alle elever som søker seg til helse- og sosialfag, og at staten pålegger sine egne helseforetak å opprette læreplaner for helsefagarbeidere*

HiO støtter forslaget om at de sentrale myndighetene utarbeider en strategi for læreplaner i statlige og kommunale virksomheter, også for læreplaner i regionale helseforetak. Helse- og sosialsektoren, både kommunal og statlig sektor, er hardt presset når det gjelder opplæring av elever/lærlinger/studenter. Ved utarbeiding av en slik strategi er det viktig at sektorens ansvar for utdanning/opplæring av alle kategorier helse- og sosialfagarbeidere blir vurdert. Her bør det bl.a. legges til grunn hvilke grupper som bør gjennomføre sin praksis/læretid hvor. For de fleste helse- og sosialfagutdanningene på høgskolenivå stilles det krav til bestemte typer praksis gjennom nasjonale rammeplaner med forskrift. En vesentlig del av praksisen skal foregå i spesialisthelsetjenesten. Det bør vurderes om de målene som fagopplæringen skal føre fram til, i hovedsak kan nås innenfor kommunal sektor.

Det økende behovet for helse- og sosialpersonell innebærer også at høgskolene pålegges å utdanne flere helse- og sosialfagarbeidere, noe som igjen øker presset på helseforetakene om å ta imot studenter i praksis. HiO tilbyr utdanning innenfor de fleste helse- og sosialfagene. Presset på praksisplasser er allerede stort.

Til kap. 6.3.6 og 6.3.7 (Rådgiving og karriereveiledning):

Høgskolen registrerer at mange land har formelle krav til rådgivere og karriereveiledere i skolen, og vi støtter utvalgets forslag til tiltak på dette feltet. Vi tror, i likhet med utvalget, at en bedre formell bakgrunn for rådgivere og veiledere kan gi færre feilvalg og lavere frafall fra fag- og yrkesopplæringen i videregående opplæring. Rådgivere/veiledere som er i jobb nå, men mangler formell bakgrunn, bør få et kombinert tilbud/krav om kompetansestyrking.

Som utvalget peker på (kap. 6.3.6, s. 87), bør det vurderes å opprette egne utdanningstilbud for rådgivere i skolen, f.eks. på fagområdene sosialpedagogisk veiledning og/eller karriereveiledning. Utvalget antyder at slike studier bør være på 60 studiepoeng, hvilket forutsetter at de tilbys som akkrediterte studier ved aktuelle høgre utdanningsinstitusjoner.

Til område 2) Utbygging av fagskoleutdanning som en karrierevei for fagarbeidere, jf. utredningens kap. 6.4

Til kap. 6.4.1 og 6.4.7 (Behov for mer spesialisert kunnskap):

HiO har ikke særskilte kommentarer til utvalgets forslag på dette punktet.

Til område 3) Tiltak for å bedre overganger fra fag- og yrkesopplæringen til fagskoleutdanning og høyere utdanning, jf. utredningens kap. 6.4

Til kap. 6.4.2 – 6.4.7:

Utvalget foreslår:

- *å bygge ut Y-veien til flere fagområder*

I forskrift om opptak til høyere utdanning (F-08-07) er den såkalte Y-veien nedfelt som en permanent ordning, etter at den har vært forsøksordning ved flere høgskoler. I § 3-3 heter det at søkere uten generell studiekompetanse kan tas inn til spesielt tilrettelagt ingeniørutdanning på

grunnlag av relevant fagbrev. Utvalget foreslår å utvide denne ordningen til også å gjelde for opptak til andre studier. Høgskolen i Oslo ser ikke noe prinsipielt i veien for dette, særlig fordi de lærestedene som hittil har tatt inn studenter etter Y-veien, uttaler seg positivt om de erfaringene som er høstet. En utbygging av Y-veien til å omfatte flere fagområder er imidlertid et spørsmål om ressurser.

Utvalget foreslår:

- *at aldersgrensen for realkompetansevurdering vurderes satt ned*

Høgskolen går imot forslaget om å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurdering. Den nedre aldersgrensen er etter gjeldende regelverk 25 år. Realkompetanse som fullt opptaksgrunnlag til høgre utdanning er en alternativ måte å kvalifisere seg for opptak for søkere som ikke har generell studiekompetanse. Ordningen ble etablert fra opptaket til studieåret 2001-2002, og HiO har alltid hatt flest realkompetansesøkere i landet. Ut fra høgskolens erfaring er det de søkerne med mest omfattende realkompetanse som har best grunnlag for å gjennomføre et studium, noe som dessuten er til søkerens beste.

Utvalget foreslår:

- *at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene generelt studieforberedte uavhengig av utdanningsprogram. Kravet om generell studiekompetanse faller dermed bort*

HiO støtter ikke forslaget. Vi stiller oss tvilende til at alle som fullfører og består videregående opplæring vil være generelt studieforberedte, uavhengig av studieprogram. Elever med yrkesfag/fagopplæring mangler noe mer enn halvparten av studiekompetansesfagene, målt i årstimer. Studenter har i utgangspunktet ulike forutsetninger for å gjennomføre studiene. Dersom utvalgets forslag iverksettes, vil lærestedene oppleve enda større sprik blant studentene. Dette kan medføre at nivået i høgre utdanning blir lavere.

Vi vil også peke på en konsekvens av forslaget som gjelder den største utdanningen ved vår institusjon, nemlig allmennlærerutdanningen. Ut fra dagens modell for denne risikerer en at ferdig utdannede lærere settes til å undervise i fag de selv ikke har hatt på videregående skole. Når det stadig oftere og fra ulike hold settes fokus på økte kompetansekrav for undervisningspersonalet i grunnskolen, mener vi dette vil være et langt skritt i feil retning. Dette gjelder bl.a. fag som samfunnsfag, naturfag og KRL-/RLE-faget.

Høgskolen antar at årsakene til at mange studenter sliter med å gjennomføre studiene, er komplekse og ikke nødvendigvis betyr at krav til spesifikke studiekompetansesfag bør utelukkes. Høgskolen går derfor inn for å opprettholde ordningen med generell studiekompetanse, slik at elever med fullført yrkesfag/fagopplæring må ha påfyll av bestemte fag.

For øvrig viser vi til særmerknaden fra utvalgsmedlem Per Aahlin som mener at en lettere overgang til høgre utdanning bør gå gjennom utbygging av Y-veien og utvidet rett til et tredje påbyggingsår.

Utvalget foreslår:

- *at retten til videregående opplæring utvides slik at de som har fullført et yrkesfaglig utdanningsprogram, har rett til påbyggingskurs i fellesfagene*

Høgskolen ser det som hensiktsmessig å utvide retten til videregående opplæring. På denne måten kan elever med fullført yrkesfag/fagopplæring få rett til å ta det de mangler uten ytterligere kostnader i form av betalingskurs.

Dette er grupper som i henhold til gjeldende bestemmelser om generell studiekompetanse, ikke trenger å ta fullt påbyggingsår. Det er tilstrekkelig at de bygger videre på den allmennfaglige opplæringen de allerede har vært gjennom på Vg1 og Vg2. I Kunnskapsløftet er det tilstrekkelig å ta 645 årstimer, som i Reform 94 tilsvarte den såkalte "20-timerspakken". Erfaringen tilsier at mange elever i fagopplæring med fag-/svennebrev velger å ta påbygging i studiekompetansefagene samtidig med læretiden. Høgskolen ser det som en god løsning at det tilrettelegges for en slik ordning, ved at retten til videregående opplæring utvides. Forutsetningen er at nåværende struktur i videregående opplæring blir opprettholdt.

Til kap. 6.4.2 om overgangsordninger mellom fagskolenivået og høgre utdanning

Utvalget skriver at en ser det som "svært viktig å finne overgangsordninger som gjør det mulig å gå over til annen høyere utdanning fra fagskoleutdanningen" (kap. 6.4.2, s. 91). Utvalget mener det bør vurderes å innføre fagskolepoeng eller studiepoeng som kan si noe om læringsomfanget i fagskoleutdanning og sikre at fagskoleutdannede får uttelling for sin utdanning i universitets- og høgskolestudier, på den måten at fagskoleutdanningen gir fritak for ("avkorting" av) deler av studier ved universiteter/høgskoler.

HiO støtter ikke forslaget om at det bør vurderes å innføre *studiepoeng* som mål for læringsomfanget i fagskoleutdanning, da dette lett kan føre til forveksling med *studiepoeng* i høgre utdanning (universitets- og høgskolestudier). Det burde imidlertid ikke være noe i veien for å vurdere en egen poengkategori for fagskoleutdanning som f.eks. kan kalles fagskolepoeng.

Selv om både fagskoleutdanning og universitets-/høgskoleutdanning bygger på fullført videregående opplæring og defineres som del av tertiærnivået, er det store forskjeller. Dette gjelder bl.a. de to utdanningstypenes innretning, hva de kvalifiserer til, hvordan utdanningene er lagt opp, og hvilke kvalifikasjoner som kreves for tilsetning i undervisningsstillinger. Videre er universitetene og høgskolene forpliktet til å utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid, og utdanningen som gis skal være basert på dette (lov om universiteter og høyskoler § 1-3). Dette er ikke noe krav ved fagskolene. Selv om fagskolene er en del av det norske utdanningssystemets tertiærnivå, kan ikke fagskoleutdanning kalles *høyere utdanning*.

Dersom fagskoleutdanning likevel skal kunne danne grunnlag for fritak for deler av høgre utdanning, må det skje på grunnlag av faglige vurderinger i hvert enkelt tilfelle, der det konkluderes med at fagskoleutdanningen oppfyller de krav til innhold, omfang og nivå som er satt for de delene av den høgre utdanningen det søkes om fritak for. Bare å oppfylle f.eks. et omfangskrav (målt i et eventuelt poengsystem) er ikke tilstrekkelig. Etter gjeldende uh-lov § 3-5 er det den enkelte institusjon under loven som selv avgjør søknader om fritak for eksamen eller prøve i studier institusjonen tilbyr. At fagskoleutdanning eventuelt gir fritak for deler av et studium ved én av de høgre utdanningsinstitusjonene, betyr ikke at de andre institusjonene er forpliktet til å følge en slik praksis i tilfeller der man finner at det ikke er faglig grunnlag for dette.

Til område 4) Tiltak for å få flere voksne med yrkeskompetanse, jf. utredningens kap. 6.5

HiO har ikke særskilte kommentarer til utvalgets forslag på dette punktet.

Til område 5) Tiltak for å forbedre kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen, jf. utredningens kap. 6.6

HiO har ikke særskilte kommentarer til utvalgets forslag på dette punktet.

Til område 6) Tiltak for rekruttering av yrkesfaglærere, jf. utredningens kap. 6.7

Utvalgets forslag til tiltak i kap. 6.7 retter seg ikke bare mot rekruttering av yrkesfaglærere, men også mot hvordan disse lærergruppene kan styrke sin kompetanse. I tillegg drøfter utvalget kompetansehevingstiltak rettet mot instruktører.

HiO støtter i hovedsak utvalgets forslag til rekrutterings- og kompetansehevingstiltak for yrkesfaglærere og instruktører. Som utvalget foreslår, bør det opprettes bachelorstudier ved høyskolene for yrkesfaglærere i alle utdanningsprogrammene i videregående opplæring, og det bør videreutvikles egnede masterstudier for disse lærergruppene. Imidlertid må utvikling og drift av nye yrkesfaglererstudier finansieres gjennom tilleggsbevilgninger til høgre utdanning, og ikke – slik det kan se ut til at utvalget legger til grunn – tas fra de ordinære bevilgningene (kap. 6.7.2, s. 111).

Spørsmålet om finansiering må også sees i sammenheng med utvalgets forslag om at ”høyskolene må utvikle ulike tilbud for yrkeslærerutdanninger. I tillegg til heltidsstudium må det bli mulig å få utdanningen som deltidsstudium, som modulbasert opplæring, som nettstudium og som individuelle løsninger” (ibid.). Å skulle utvikle og drive så vidt mange varianter av samme studietilbud, er svært ressurskrevende. Det må også forutsettes et visst antall studenter på de ulike variantene. Utvalget drøfter imidlertid ikke dette. Utvalget forklarer heller ikke hva man legger i ”individuelle løsninger”, og hvordan man ser for seg at dette skal gjennomføres.

Det er et spørsmål hvorvidt det er realistisk og gjennomførbart at institusjonene i høgre utdanning skal tilby en rekke varianter av ett og samme studium, der det i tillegg skal skreddersys individuelle studieløp for studenter som ønsker dette. Dersom dette skal gjøres, må det stilles ressurser til rådighet for institusjonene.

Til område 7) Mer forskning og dokumentasjon på fag- og yrkesopplæringen, jf. utredningens kap. 6.8

Høgskolen støtter utvalgets forslag på dette punktet.

Til område 8) Mer internasjonalisering, jf. utredningens kap. 6.9

Utvalget redegjør i kap. 3.5 for aktuelt internasjonalt samarbeid og skisserer i kap. 4.6 hvilke kompetanseutfordringer økt internasjonalt samkvem representerer generelt. I kap. 5.7 og 6.9 relateres dette til fag- og yrkesopplæringen.

Som utvalget peker på, er det av avgjørende betydning for norsk arbeidslivs omstillingsevne og internasjonal tilpasning at fagarbeidere har erfaring fra arbeid i andre land og kjenner til andre lands kultur, organisering og arbeidsformer. Høgskolen i Oslo støtter således utvalgets forslag til tiltak på feltet.

Med hilsen

Sissel Østberg
rektor

Åsulv Frøysnes
høgskoledirektør